KULTUURI ARENGUKAVA 2021-2030
KOOSTAMISE ETTEPANEK

Sisukord

Sissejuhatus 3
1. Arengukava koostamise eesmärk ja vajadus 3
2. Arengukavas kajastatavad teemad 6
3. Valdkonna olukorra analüüs, suundumused ja olulisimad probleemid 8
3.1. Varasemad uuringud 8
3.2 Tegevuskeskkonna tegurid ja suundumused 9
3.3 Valdkonna olulisimad probleemid 10
4. Esialgne hinnang valdkonna arengukava rakendamisega kaasnevatele eeldatavatele mõjudele 11
5. Koostamise ajakava ja tähtaeg 11
6. Kaasamiskava ja juhtkomisjon 12

Sissejuhatus

Eesti Vabariigi Põhiseadus teeb riigile ülesandeks tagada eesti rahvuse ja kultuuri säilimine läbi aegade. Lähtudes Vabariigi Valitsuse 19. detsembri 2019. a määruse nr 117 „Valdkonna arengukava ja programmi koostamise, elluviimise, aruandluse, hindamise ja muutmise kord" §-st 2 ja riigieelarve seaduse § 19 lõikest 3, esitab Kultuuriministeerium käesoleva Vabariigi Valitsusele arengukava **„Kultuuri arengukava 2021-2030"** (edaspidi ka *Kultuur 2030* ja *arengukava*) koostamise ettepaneku (edaspidi ka *AKE*).

„Kultuuripoliitika põhialused aastani 2020"[1] ehk „Kultuur 2020" kehtivuse periood on lõppenud. Esialgse plaani kohaselt pidi uus alusdokument „Kultuuripoliitika põhialused aastani 2030"[2] valmima 2020. aastal. Kultuuriministeerium esitab AKE vastavalt kabinetiotsusele[3] algatada eelnõu koostamine.

Arengukava katab riigi eelarvestrateegia[4] tulemusvaldkonna (edaspidi *TUV-i*) „Kultuur ja sport" kultuurivaldkonna osa. Spordivaldkonna arengu juhtimiseks on Riigikogu 18. veebruaril 2015. heaks kiitnud arengustrateegia „Eesti spordipoliitika põhialused 2030".

Kultuuri arengukava on tihedalt seotud ning sellega aidatakse kaasa teiste TUV-ide[5] ja nendega seotud arengudokumentide eesmärkide saavutamisse. Kultuuri valdkonna eesmärkide saavutamine on tihedalt seotud ka teistes valdkonna arengukavades kirjeldatud sekkumistega.[6]

Arengukava koostamise ettepanekus selgitatakse arengukava koostamise vajadust ja eesmärki, antakse ülevaade valdkonna hetkeolukorrast ja trendidest, olulisematest lahendamist vajavatest probleemidest, esialgne hinnang valdkonna arengukava rakendamisega kaasnevale eeldatavale mõjule ning kirjeldatakse arengukava koostamise juhtimise protsessi, sh arengukava koostamise ajakava ja kaasamiskava.

1. Arengukava koostamise eesmärk ja vajadus

Kultuurielus osalemine Eestis on aktiivne, viimaste kättesaadavate andmete kohaselt osales 2017. aastal viimase 12 kuu jooksul kultuurielus 78,7% üle 15-aastatest elanikest (Statistikaameti andmetel). Regionaalselt olid kõrgemad kultuuris osalemise näitajad Tartumaal (83,4%), Tallinnas (83,2%), Harjumaal (83,2%), kõige madalamad näitajad aga Valgamaal (64%), Lääne-Virumaal (67,9%) ja Võrumaal (70%). Naised (80,8%) osalesid kultuuris aktiivsemalt kui mehed (76,4%).

Loomemajanduse kaardistuse (2018)[7] kohaselt tegutses valdkonnas 2015. aasta seisuga 9098 asutust, ettevõtet ja organisatsiooni, mis moodustas 11,6% koguarvust Eestis. Valdkonnas töötas kokku 30 681 inimest ehk 4,8% koguhõivest. Kultuuri ja loomemajanduse osakaal Eesti sisemajanduse kogutoodangust moodustas 2,8%.

[1] https://www.kul.ee/et/tegevused/kultuur-2020
[2] https://www.kul.ee/et/kultuur2030
[3] Vabariigi Valitsuse 05.10.2020. kabinetinõupidamise otsus
[4] Riigi eelarvestrateegia 2021–2024. https://www.rahandusministeerium.ee/et/riigieelarve-ja-majandus/riigi-eelarvestrateegia (29.01.2021)
[5] „Eesti keel ja eestlus", „Tark ja tegus rahvas", „Siseturvalisus", „Välispoliitika", „Julgeolek ja riigikaitse", „Tõhusriik" jt.
[6] Sh haridus-, sotsiaal-, majandus-, regionaalvaldkond.
[7] https://www.kul.ee/sites/kulminn/files/1._eesti_lm_olukorra_uuring_ja_kaardistus_yldosa.pdf

Arengukava eelnõu võtab arvesse ettepanekud, mis koondati laiapõhjalise kaasamisprotsessi käigus algselt kavandatud kultuuripoliitika põhialuste uuendamiseks aastani 2030. Kogutud sisend valdkondadest on aluseks olukorrakirjelduse koostamisel ning arengukava üld- ja alaeesmärkide seadmisel.

Kultuur 2030 sätestab eesmärgid, alaeesmärgid, mõõdikud ja peamised poliitikainstrumendid nende saavutamiseks Vabariigi Valitsuse poolt kinnitatud TUV-is "Kultuur ja sport".

Kultuur 2030 koostatakse kooskõlas strateegiadokumendi Eesti 2035[8] järgmiste strateegiliste sihtidega:

1) **„Inimene" -** Eestis elavad arukad, tegusad ja tervist hoidvad inimesed (mõõdikuks kultuurielus osalemine). Kultuuril ja loovusel on oluline roll vaimse ja füüsilise tervise edendamisel läbi inimese kogu elukaare. Kultuuriline eneseteostus on inimesele väga oluline vajadus, mille saavutamist Kultuur 2030 rakendamine toetab ja kättesaadavust laiendab.
2) „**Elukeskkond**" - Eestis on kõigi vajadusi arvestav, turvaline ja kvaliteetne elukeskkond (mõõdikuks elukeskkonnaga rahulolu). Soovitud elukeskkonna tagamiseks on vajalik rakendada nii kaasava disaini kui ka kvaliteetse ruumi põhialuseid, samuti tagada nuu pärandi hoidmine, kuid samas ka sobiv kasutus. Antud teemad on läbivateks tegevussuundadeks ka Kultuur 2030 dokumendis.

Arengukava aitab ellu viia „Säästev Eesti 21" eesmärke 1 (Eesti kultuuriruumi elujõulisus), 2 (heaolu kasv) ja 3 (sidus ühiskond). Dokumendis käsitletakse Eesti kultuurina nii eestlaste kui Eestis elavate teiste rahvuste esindajate loodut. Kultuuriprotsessis osalevad kõik ühiskonna liikmeid nii loojate kui ka loomingust osasaajatena. Eesti kultuur koos omanäoliste piirkondlike kultuuriruumidega on osa maailmakultuurist.

Kultuur 2030 panustab ülemaailmse säästva arengu (ÜRO säästva arengu eesmärkide saavutamisse)[9] järgmiselt.

Eesmärk 3. (kõikidele vanuserühmadele tervis ja heaolu), 3.4. - vaimse tervise ja heaolu parendamine on üheks kultuuris osalemise (nii publikuna kui ise loojana) positiivsetest mõjudest, Kultuur2030 üheks suunaks saab olema mõlema võimaluse tagamine;

Eesmärk 4. (kõigile kvaliteetne haridus), 4.7 – kultuuri osa säästva arengu saavutamisel ja kultuurilise mitmekesisuse hindamise oskus on olulisel kohal Kultuur 2030 arengudokumendi tegevuste hulgas, eelkõige näeme huviharidust, aga ka täiskasvanute haridust osana kultuurivaldkonna tegevustes;

Eesmärk 11. (jätkusuutlikud linnad ja asumid), 11.1, 11.3, 11.4, 11.7, 11a – nii kaasava disaini kui ka kvaliteetse ruumi põhialuste rakendamine on planeeritavateks poliitikainstrumentideks Kultuur 2030 raames.

Eesmärk 16 (rahumeelne ja kaasav ühiskond, kaasav otsustusprotsess, õiguskaitse), 16.7 – kaasamine ja selge otsustusprotsess erinevatel tasandil on oluline Kultuur 2030 eesmärkide saavutamisel.

Eesti Euroopa Liidu prioriteetides aastateks 2020-2021[10] on väljatoodud Eesti eesmärgid EL kultuurialases koostöös, sh kultuurilise mitmekesisuse, loominguvabaduse ja meediavabaduse

[8] https://www.valitsus.ee/strateegia-eesti-2035-arengukavad-ja-planeering/strateegia/materjalid
[9] https://www.riigikantselei.ee/et/saastev-areng
[10] https://www.kul.ee/sites/kulminn/files/eesti_el_poliitika_prioriteedid_2020-2021.pdf

põhimõtete järgimine, digipädevuste arendamine, kultuurilise koostöö abil sidusa ühiskonna saavutamine, kultuuripärandi hoidmine, aga ka loomemajandus.

Euroopa Liidus on kultuurivaldkond siseriiklikus pädevuses st vastav valdkonnapoliitika on riikide endi kujundada. Euroopa Liidu tasandil tegeletakse ühiste valdkonda mõjutavate väljakutsete lahendamisega, sh on eesmägiks toetada kultuuri- ja loomesektori innovatsiooni, digipöörde ja juhtimisalast võimekust ning piiriülest koostööd. Eesti kultuurivaldkonna rahvusvahelistumise seisukohalt on kriitilise tähtsusega võimalus osaleda Euroopa Liidu rahastatud projektides (sh Loov Euroopa, Interreg programmid, Horisont jt), mistõttu seisame uute programmiperioodide kavandamisel selle eest, et programmide tingimused arvestaksid maksimaalselt Eesti huvidega. Eesti jaoks on järgmistel aastatel Euroopa Liidu suunal olulised algatused, mis on seotud Euroopa Komisjoni prioriteetidega[11]:

- rohepööre ja kliimaeesmärkide saavutamine kultuuri- ja loomesektoris;
- digipööre ja selle mõjud kultuuri- ja loomesektoris, mh digitaalse lõhe vähendamine ja kultuuri kättesaadavuse parandamine digitaalsetel platvormidel;
- kultuuri- ja loomesektori sotsiaalmajandusliku mõju hindamine ning sektori arengut toetavate tingimuste arendamine;
- kultuuri- ja loomesektori rolli suurendamine välissuhtluses ja kultuuridiplomaatias;
- võrdsete võimaluste loomine kultuuri- ja loomesektoris ning ligipääsetavuse ja kättesaadavuse parandamine ühiskonnas;
- kultuuri- ja loomesektori roll demokraatliku ja kaasava ühiskonna kujundamisel, sh informatsiooni vaba liikumise ning teadmiste- ja faktipõhise aruteluruumi arendamisel.

Kultuur 2030 seab strateegilise raami nii valdkonnasisesele kui ka valdkonnaülesele koostööle. Arengukava seob kultuurivaldkonna tulevikuvaate teiste arengustsenaariumite ja näitajatega (kultuur koosmõjus majanduse jt valdkondadega). Kultuuripoliitika lähtub veendumusest, et kultuur on üheks võtmeteguriks riiklike ja kohaliku tasandi eesmärkide saavutamisel. Arengukava määratleb kultuuripoliitika kujundamise ja elluviimise põhimõtted ja tegevussuunad Vabariigi Valitsusele, pidades samal ajal silmas, et kohalikel omavalitsustel on kanda oluline roll kohaliku tasandi kultuurielu korraldamisel, kultuuriasutuste ülalpidamisel ning kultuuritegevuse toetamisel.

Kultuur 2030 annab süsteemse ja tervikliku käsitluse, mis aitab:

- tagada Eesti kultuuri elujõulisuse;
- ennetada ja maandada valdkonna arenguga seotud riske;
- suurendada kultuurivaldkonna juhtimise tõhusust;
- hoida kultuurivaldkonna areng tasakaalus teiste valdkondade arenguga;
- suurendada kultuurivaldkonna juhtimise läbipaistvust avalikkusele.

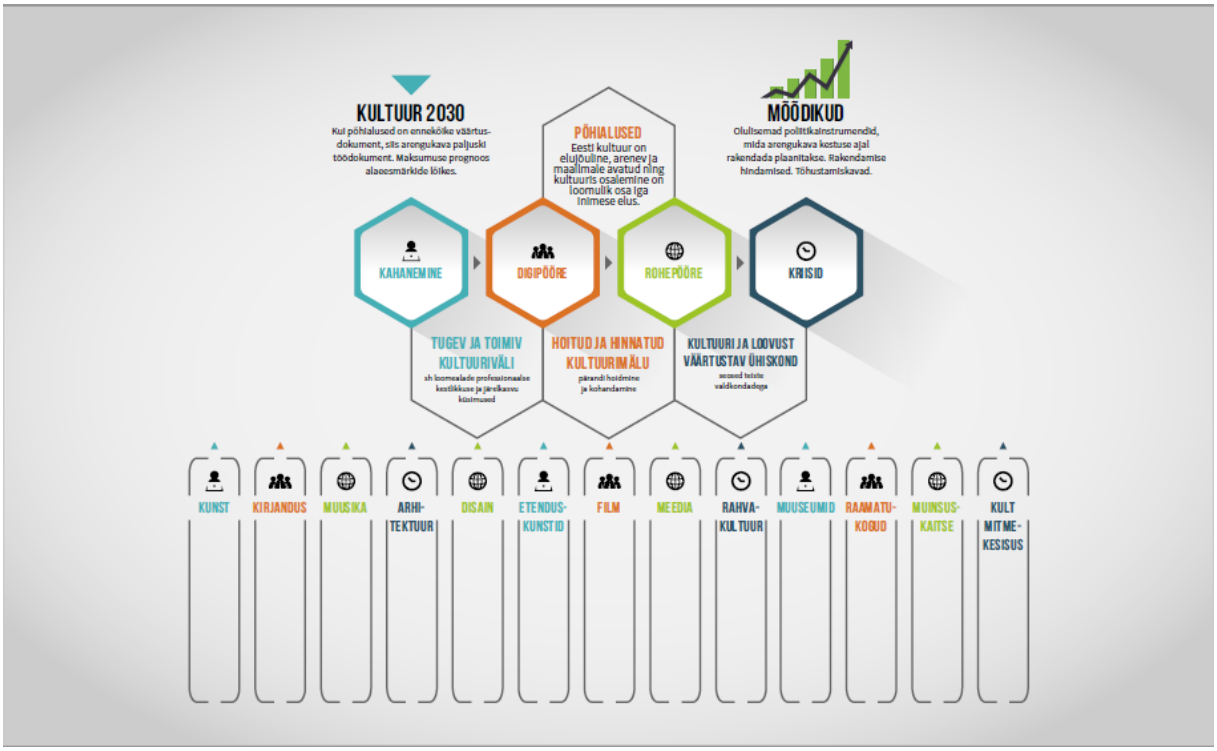
Kultuur 2030 koostamine on vajalik järgmisteks eesmärkideks:

- määrata kindlaks uue arengukava elluviimise perioodi kultuurivaldkonna strateegilised suunad, vastutusalad ja koostöövormid, tagamaks Eesti kultuuri elujõulisus;
- tagada kooskõla Euroopa Liidu poliitikaeesmärkidega perioodil 2021–2027;
- luua eeldused valdkonna ressursside efektiivsemaks kasutamiseks tegevuspõhise eelarvestamise raamistikus;

[11] https://ec.europa.eu/info/strategy/priorities-2019-2024_en#documents

- tagada kooskõla Eesti2035 strateegias seatud sihtidega ning ÜRO ülemaailmsete säästva arengu eesmärkide saavutamisega.

2. Arengukavas kajastatavad teemad

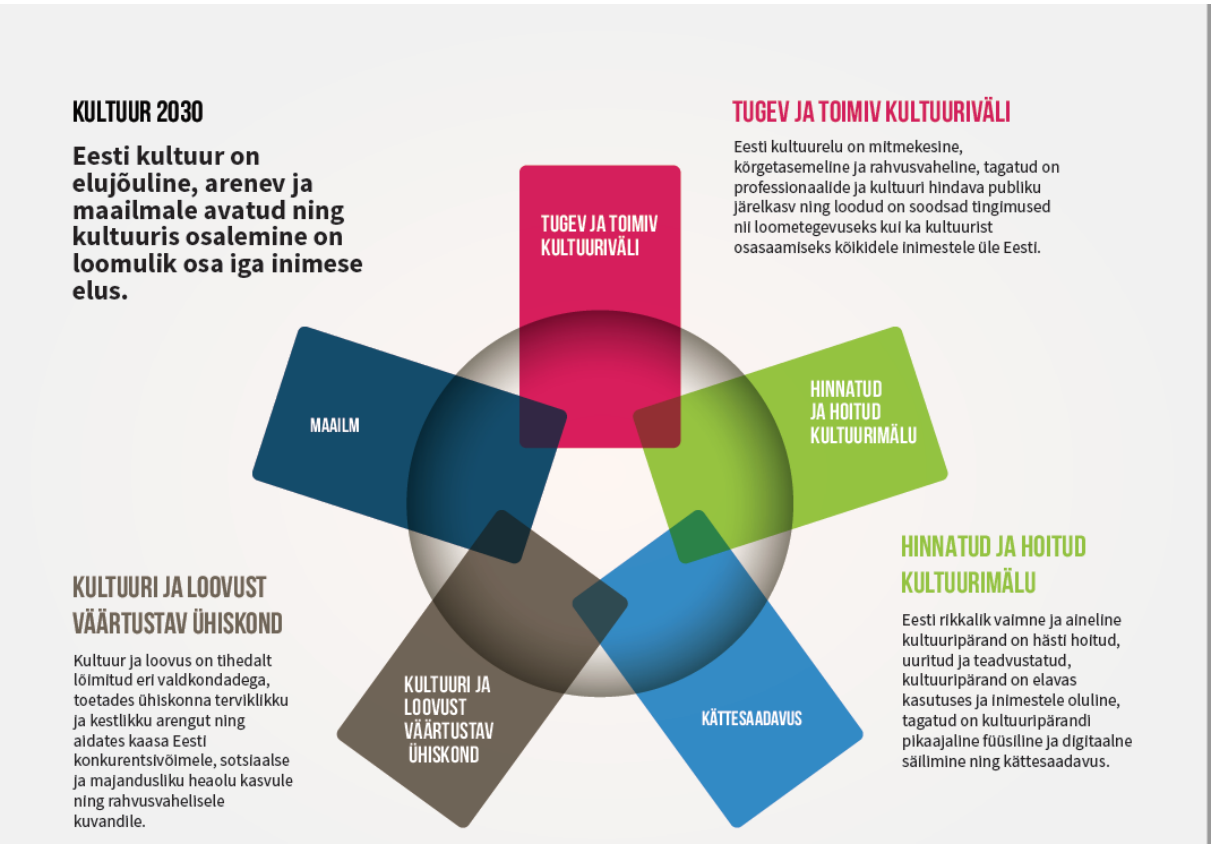
Joonis 1. „*Kultuuri arengukava 2030“ kavandatav ülesehitus (esialgne sõnastus)*

Kultuur 2030 arengudokument toetub erinevatele tasanditele - kultuuripoliitika elluviimise põhiprintsiibid, rahvusvahelised ja Eesti-sisesed makrotrendid ja arenguvajadused (digipööre, rohepööre, rahvastikumuutused, sh rahvastiku vähenemine ja rahvastikuränne ning linnastumine, ning kriisidega toimetulek), kultuurivaldkonna arendamise üld- ja alaeesmärgid ning mõõdikud ning peamised sihid alavaldkondade lõikes.

Kultuur 2030 peab läbivalt silmas järgmiseid põhiteemasid:

(1) loomingut toetava keskkonna kujundamist;
(2) kultuurimälu kogumist, hoidmist, uurimist ja vahendamist;
(3) kultuuri ligipääsetavust ja kättesaadavust kõikidele sihtrühmadele üle Eesti;
(4) kultuuri rahvusvahelistumist;
(5) kultuuri seoseid teiste poliitikavaldkondadega.

Nimetatud põhiteemade tasandilt on planeeritud ka üldeesmärgi ja alaeesmärkide seadmine.

Joonis 2. *„Kultuuri arengukava 2030“ läbivad põhiteemad (esialgne sõnastus)*

Loome: Eesti kultuurielu on mitmekesine ja kõrgetasemeline, tagatud on professionaalide ja kultuuri hindava publiku järelkasv ning loodud on soodsad tingimused nii loometegevuseks kui ka kultuurist osasaamiseks.

Mälu: Eesti rikkalik vaimne ja aineline kultuuripärand on hästi hoitud, uuritud ja teadvustatud, kultuuripärand on elavas kasutuses ja inimestele oluline, tagatud on kultuuripärandi pikaajaline füüsiline ja digitaalne säilimine ning kättesaadavus.

Kättesaadavus: Kõikidel inimestel sõltumata soost, vanusest, elukohast, sotsiaalsetest või majanduslikest tingimustest ning individuaalsetest erivajadustest on võimalus osaleda kultuurielus nii loojate kui osasaajatena.

Maailm: Eesti kultuur on rahvusvaheliselt nähtav, sh välismaal elavatele rahvuskaaslastele, ja konkurentsivõimeline, siinsed kultuuritegijad on tihedalt võrgustunud ning panustavad oluliselt rahvusvahelisse kultuurikoostöösse. Eestis on võimalik osa saada Euroopa ja maailma kultuurist.

Ühiskond: Kultuur ja loovus on tihedalt lõimitud eri valdkondadega, toetades ühiskonna terviklikku ja kestlikku arengut ning aidates kaasa Eesti konkurentsivõimele, sotsiaalse ja majandusliku heaolu kasvule ning rahvusvahelisele kuvandile.

Kultuur 2030 sisaldab ka teatud osa kultuurilise mitmekesisuse valdkonna tegevustest, dubleerimata seejuures koostamisel olevat „Rahvastiku ja sidusa ühiskonna arengukava 2030“, mille eesmärgiks on kujundada inimesekeskset ja kogukondade arengut toetavat rahvastiku- ja lõimumispoliitikat. Lõimunud ja sidusa ühiskonna alus on Eesti identiteet ning eesti keel ja kultuur, kuid samas on lõimunud ühiskonna osad ka kõik teised keeled, kultuurid ja rahvused. „Rahvastiku ja sidusa ühiskonna arengukava 2030“ skoopi jäävad kultuuriliste mitmekesisuse

valdkonnast vähemusrahvuste kultuuriautonoomia ja erinevate rahvuskultuuride toetamine, eri töökeelega rahvusseltside ja kultuuriorganisatsioonide koostöö arendamine, samuti rahvuskaaslastele suunatud tegevused eesti keele ja kultuuri säilitamiseks ja edendamiseks. Kultuur 2030 on suunatud mitmekesisust väärtustava ja kultuurilist enesemääratlemist võimaldava kultuuriruumi edendamisele, samuti kaasava ja osalema innustava kultuuriruumi loomisele. Need üldised põhimõtted loovad raamistiku rahvastiku ja sidusa ühiskonna arengukavale.

3. Valdkonna olukorra analüüs, suundumused ja olulisimad probleemid

Kultuuripoliitika laiem eesmärk on kujundada loovust väärtustav ühiskond, hoides ja edendades eesti rahvuslikku identiteeti, uurides, talletades ja kandes edasi kultuurimälu ning luues soodsad tingimused elujõulise, avatud ja mitmekesise kultuuriruumi arenguks ning kultuuris osalemiseks.

Kultuuriprogrammi kohaselt on Eesti kultuuriruumi elujõulisuse tagamiseks oluline loomevabaduse ja kultuuri kättesaadavuse kindlustamine. Mitmekülgse kultuurielu eelduseks on vaimse ja materiaalse kultuuripärandi säilitamine ja vahendamine, kultuuri kättesaadavuse ning loometingimuste tagamine (Kultuuriprogramm 2021-2024).

3.1. Varasemad uuringud

Kultuuriministrid on iga-aastaselt andnud Riigikogule ülevaateid „Kultuuripoliitika põhialused aastani 2020“ eesmärkide elluviimisest ja tulevikuplaanidest.
Eesti Konjunktuuriinstituut on regulaarselt läbi viinud loomemajanduse kaardistusi (2005, 2009, 2013, 2018), mis pakuvad loomemajanduse statistilist ülevaadet ehk n-ö hetkepildistusi läbi majandusliku prisma. Toimumas on „Kultuuripoliitika põhialused aastani 2020“ lõpphindamine, samuti mitmesugused uuringud, teiste seas „Loomevaldkondade kestlikkus“ ja „Vabakutselised loovisikud, nende majandusliku toimetuleku mudelid ja sotsiaalsete garantiide kättesaadavus“. „Kultuuripoliitika põhialused aastani 2020“ lõpphindamise ja käimasolevate uuringute tulemusi ning poliitikasoovitusi võetakse arvesse rakenduslikul tasandil.

Varasematest uuringutest on oluliseks tõukeks Riigikontrolli 2013. aasta aruanne Riigikogule. „Kultuuri rahastamise eriaruanne. Ülevaade kultuurivaldkonna auditeerimisel tähele pandust“ on viimane põhjalikum ülevaade, mis analüüsib kultuuri rahastamise süsteemi. Riigikontroll tegi 2014. aastal Riigikogule ka aruande „Riigi asutatud sihtasutustele toetuste andmine ja nende sihipärane kasutamine. Kas riigi raha kasutamine on läbipaistev ja kontrollitav?“, kus tuuakse välja, et kõige arvukamalt teostab asutajaõigusi Kultuuriministeerium. Audit osutab puudustele rahastamise aluste ühtses järgimises ja vajadusele rahastamise põhimõtteid kaasajastada, kuid ei paku etendusasutuste toetuste määramise ja etendusasutuste seaduse muutmise kõrval muid rakenduslikke soovitusi puuduste kõrvaldamiseks ja kultuuripoliitika kujundamiseks valdkonnaüleses pikas vaates.

Praxise 2018. aastal läbiviidud pilootuuring „Eesti Kultuurkapitali rahastamispraktikate analüüs“ katsetas uut metodoloogiat, keskendudes Eesti Kultuurkapitali toetuste mõjule kahes loomevaldkonnas (kunst, näitekunst) kitsa ajaraami vaates. Uuringus tõdetakse, et andmed riigi kulutuste kohta kultuurile on täna raskelt kättesaadavad ja töödeldavad. Uuring annab mõningaid soovitusi hindamaks, kuidas valdkondlikke kulusid oleks edaspidi võimalik erinevate rahastusallikate lõikes jagada**.** Uuring tõi välja, et rahastusotsused peaksid põhinema

läbipaistvamatel ning objektiivsematel alustel. Samuti soovitati rahastamise aluseid paremini seostada strateegiliste dokumentide eesmärkide ja prioriteetidega.

Eesti Konjunktuuriinstituut viis 2012. aastal läbi ka uuringu „Eestis toimuvate kultuuri- ja spordisündmuste regionaalse majandusliku mõju hindamine ja analüüs“, mille üldine järeldus oli, et iga ürituse eelarvesse panustatud euro tõi piirkonda tagasi keskmiselt neli eurot. Uuring pakkus regionaalset vaadet suuremahuliste üksiksündmuste mõjule.

3.2 Tegevuskeskkonna tegurid ja suundumused

Eesti tuleviku üks peamisi ülesandeid on **kohanemine märkimisväärsete demograafiliste muutustega**. Ülalpeetavate arv 100 tööealise elaniku kohta lähikümnenditel suureneb ning see seab praeguse tervise- ja sotsiaalkindlustussüsteemi ning teenuste/toetuste jätkusuutlikkuse suure surve alla. Rahvaarvu vähenemine ja elanikkonna vananemine mõjutavad otseselt Eesti majanduse konkurentsivõimet ning riigi haldussuutlikkust. Statistikaameti 2019. aastal koostatud rahvastikuprognoosi põhistsenaariumi järgi elab aastal 2080. Eestis 1,18 miljonit inimest, mis tähendab rahvaarvu vähenemist u 145 000 inimese võrra. Väheneva tööjõuga seisavad praegu silmitsi nii erasektori eri harud (nt tootmine) kui ka avalik sektor (nt haridus- ja tervishoiusüsteem, sotsiaalhoolekanne, siseturvalisus). Ühiskonna vananemine nii Eestis kui ka Euroopas suurendab nõudlust vanemaealistele mõeldud teenuste järele.

Eesti ühiskond muutub järjest mitmekultuurilisemaks (nt rahvusvahelised õppijad, välistööjõud, ingliskeelse meedia levik), mõjutades sellega nii Eesti keele- kui ka kultuuriruumi, süvenenud on inglise keele pealetung. Oluline on keskenduda eesti kultuuri kättesaadavuse tagamisele, saavutades dünaamilise tasakaalu maailmakultuuriga, arvestades rände ja linnastumise trendiga. Kultuuripoliitikas on üha enam vaja arvestada valdkonna mitmekesistumisega. Riigisisene linnastumine toob **fookusesse kultuuri regionaalse kättesaadavuse** sõltumata inimese elukohast ja sellega seonduvad kultuurivõrgu kujundamise küsimused.

Tehnoloogia areng ja tegevusmudelite muutumine võimaldavad enda kasuks pöörata eri digitaalsed lahendused ja uued tööhõivevõimalused (nt kaugtöö, virtuaalsed meeskonnad, väliseestlaste kaasamine virtuaalsel teel, diginomaadlus). Digitaalsete lahenduste jõulisem kasutamine aitab tööhõivet edendada ka maal ja kaasata tööturule rohkem erivajadustega inimesi. Eestil on hea positsioon, et võtta ulatuslikult kasutusele digitaalseid ja muid innovaatilisi lahendusi, mis aitavad muuta kultuurivaldkonna toimimist sujuvamaks. Seejuures saab Eesti olla eeskujuks teistele riikidele, kes soovivad sarnaseid lahendusi kasutusele võtta. Edu eelduseks on **digipöördega** kaasaskäimine, teadmistepõhine poliitikakujundamine ja poliitika elluviimine, uuenduslike lahenduste võimaldamine ja haldussuutlikkuse tõstmine.

Arvestada tuleb nn **rohepöördega**, mille üheks eelduseks on ELi ühtne ja konkurentsivõimeline pikaajaline kliimapoliitika 2050+, mis aitab kiirendada vähese süsinikusisaldusega majandusele üleminekut. Selles kontekstis on oluline silmas pidada, et järjest enam hakatakse töö- ja elukoha valikul väärtustama kvaliteetset elukeskkonda, sh **kvaliteetset ja keskkonnasõbralikku kultuuriruumi**. Kultuuritaristut tuleb planeerida ja **pärandit hoida ning väärtustada** terviklikult, arvestades ühiskonna vajadusi. Arvestada tuleb nii universaaldisaini põhimõtete (ligipääs kõigile) kui ka ilmastikumuutustest põhjustatud riskidega (üleujutused, tormid, kuuma- ja külmalained).

Uuenduslike lahenduste ja tehnoloogiate kasutusele võtmine eeldab soodustavat õigusruumi (nn katseriigiks olemine).

Ühtpidi on arengukava fookuses kultuurivaldkonna resilientsus (e vastupanuvõime) erinevate üleilmsete kriiside kontekstis, teistpidi tuleb näha ka **kultuuri panust** ühiskonna toimetulekul **erinevate** (majanduslike, finants-, tervishoiu- jt) **globaalsete kriiside ja väljakutsetega**. COVID-19 pandeemia valguses on Kultuuriministeeriumil oluline roll elukaareüleste kultuurining huvitegevustes osalemise võimaluste analüüsimine ja edendamine, arvestades tegevuste võimalikku mõju inimeste vaimsele tervisele. Kultuurivaldkond tervikuna saab aidata kaasa ühiskondlike lõhede vähendamisele ning iga inimese rahulolu suurendamisele ja toimetuleku parandamisele.

3.3 Valdkonna olulisimad probleemid

Eesti kultuur on elujõuline. Vaatamata eesti keele- ja kultuuriruumi väiksusele on meie kultuurimaastik mitmekesine ja kõrgetasemeline. Kultuur on Eesti inimestele oluline, kultuuris osalemise ja sellest osasaamise näitajate järgi oleme Euroopa tipus. Sellele vaatamata on kultuurivaldkonnas järgmistel aastatel vaja lahendada mitmeid olulisi väljakutseid:

- **Loovisikute töötingimused** vajavad jätkuvalt arendamist. Kõrgharidusega kultuuritöötajate miinimumtöötasu riigisektoris jääb maha Eesti keskmisest palgast, kehvem on olukord kohalike omavalitsuste asutustes ja erasektoris. Veelgi keerulisem on olukord vabakutseliste loovisikute ja neile kohanduvate sotsiaalsete garantiidega.
- Kultuurivaldkonnas tegutsevate juhendajate ja eestvedajate **pealekasv on väike**, tööd ei väärtustata ühiskonnas piisavalt ning töötingimused ei motiveeri noori valdkonda sisenema ega sinna jääma. Eriti põletav on see probleem maapiirkondades.
- **Kultuuripärandi pikaajaline säilimine** pole piisavalt tagatud. See puudutab nii museaalide hoiutingimusi muuseumides kui ka halvas või avariilises seisus arhitektuurimälestiste osakaalu.
- **Kultuuri kättesaadavus ei** ole piirkondlikult ühtlaselt tagatud, sh nii mitmekesisest ja kõrgetasemelisest kultuuripakkumisest osasaamine kui ka kultuurielus osalemine läbi huvitegevuse. Kultuurielus osalemise võimalused on liialt **sõltuvuses sotsiaalmajanduslikust taustast.**
- **Erivajadustega inimeste ligipääs kultuurile on piiratud.** Erivajadustega arvestamine pole oluline mitte ainult kultuuritaristu arendamisel ega kultuurilise sisu loomisel, vaid ka veebipõhiste lahenduste arendamisel ning kommunikatsioonis.
- Kultuuri- ja loomemajanduse sektor oli üks suurima löögi saanud valdkondadest **koroonakriisis**, selle mõjud kestavad aastaid. Kriis paneb surve alla avaliku sektori eelarved, piirab sektori arengu- ja investeeringuvõimet ning mõjutab sektorit pikaajaliselt läbi turismisektori aeglase taastumise.

4. Esialgne hinnang valdkonna arengukava rakendamisega kaasnevatele eeldatavatele mõjudele

Arengukava rakendamisega kaasnevate eeldatavate mõjude hindamisel on aluseks võetud mõjude hindamise metoodika[12] ja kontrollküsimustiku põhimõtted[13]. Olulisim positiivne mõju arengukava eesmärkide elluviimisel avaldub eelkõige sotsiaalsele keskkonnale ja regionaalarengule. Iga eesti inimese elukvaliteeti mõjutab kultuuri elujõulisus ja kättesaadavus. Kultuuriruumi kujundamine, mis arvestab nii inimeste heaolu kui ka säästva arengu põhimõtetega, mõjutab teatud ulatuses ka majandust.

Kultuurivaldkonna eesmärkide saavutamisel on oluline roll lisaks riigile ka omavalitsustel, kes aitavad oma tegevusega tagada kultuuri regionaalset kättesaadavust.

Mõju	Mõju ulatus	Mõju sagedus	Sihtrühma suurus	Võimaliku ebasoovitava mõju kaasnemise risk arengukava elluviimisel
Sotsiaalne, sealhulgas demograafiline mõju	keskmine	keskmine	suur	väike
Mõju riigi julgeolekule ja välissuhetele	väike	väike	suur	väike
Mõju majandusele	keskmine	keskmine	keskmine	väike
Mõju elu- ja looduskeskkonnale	keskmine	keskmine	väike	väike
Mõju regionaalarengule	keskmine	keskmine	suur	keskmine
Mõju riigiasutuste ja kohaliku omavalitsuse korraldusele	keskmine	keskmine	suur	keskmine

Tabel 1. Esialgne hinnang arengukava rakendamise eeldatavatele mõjudele

Arengukavaga kaasnevaid mõjusid analüüsitakse põhjalikumalt arengukava koostamisel. Arengukava lisana esitatakse ülevaade varasematest tulemus- ja mõjuhindamistest, samuti valdkonna arengukava mõjude eelhindamise kokkuvõte. Arvestatakse kehtivat mõjude hindamise korda, sealhulgas mõjude hindamise metoodikat. Valdkonna arengukavaga seotud mõjusid hinnatakse alaeesmärkide lõikes vastavalt planeeritud poliitikainstrumentidele. Mõjude hindamine on planeeritud Kultuuriministeeriumi vastava valdkonna nõunike poolt arengukava koostamise perioodil.

5. Koostamise ajakava ja tähtaeg

Kultuuri valdkonna arengukava koostamise ja kaasamise tegevused algasid juba esialgu kavandatud kultuuripoliitika põhialuste väljatöötamise faasis. Juba 2019. aastal viidi läbi kultuurivaldkonna tulevikutrendide seminarid ja arenguarutelud, kuhu kutsuti nii avaliku, era- kui ka vabasektori esindajaid. Toimus mitmeid kohtumisi valdkondlike organisatsioonidega, seotud ministeeriumide esindajatega ning muude huviosalistega.

[12] https://www.just.ee/sites/www.just.ee/files/elfinder/article_files/mojude_hindamise_metoodika.pdf

[13] https://www.just.ee/et/eesmargid-tegevused/oiguspoliitika/hea-oigusloome-ja-seadusloomeplaanid

Peeti arutelupäevad kõigis maakondades. Oluliste teemade seas, mida rühmiti arutati, olid näiteks regionaalne kultuurikaart, rahvusvahelised suhted, loovisikute toimetulek, kultuuri ligipääsetavuse küsimused, kultuurilise mitmekesisuse tagamine ning kultuuri ja haridusvaldkonna kokkupuutepunktid.

Samale perioodile langes ka "Eesti 2035" strateegia koostamine, kus käsitleti kultuuri arenguvajadusi ning seoseid teiste valdkondadega 2035. aastani. Arengukava koostamisel arvestatakse ka teiste valdkondlike arengukavadega ja lähtutakse strateegia „Eesti 2035" alusmaterjalidest, viies kooskõlla pikaajalises strateegias planeeritud eesmärgid ja tegevused.

Tegevus	Elluviimise periood
Valdkondade ja maakondade kaasamine, sisendi koondamine	2019 – Märts 2021
Arengukava koostamise ettepaneku koostamine, kooskõlastamine ja esitamine Vabariigi Valitsusele	Jaanuar – Veebruar 2021
Juhtkomisjoni töö arengukava eelnõuga, erinevate teiste osapoolte kaasamine	Märts – September 2021
Arengukava dokumendi koostamine	November 2020 – Aprill 2021
Arengukava dokumendi eelnõu esitamine kooskõlastamiseks	Mai 2021
Arengukava dokumendi esitamine Vabariigi Valitsusele	Mai 2021
Arengukava dokumendi arutamine Riigikogus	Juuni 2021
Arengukava dokumendi esitamine Vabariigi Valitsusele kinnitamiseks	September 2021

Tabel 2. Prognoositav ajakava

6. Kaasamiskava ja juhtkomisjon

Kultuur 2030 koostatakse ja viiakse ellu lähtudes Vabariigi Valitsuse 19. detsembri 2019. aasta määrusest nr 117 „Valdkonna arengukava ja programmi koostamise, elluviimise, aruandluse, hindamise ja muutmise kord".

Arengukava koostamise eest vastutab Kultuuriministeerium. Arengukava väljatöötamiseks tehakse koostööd valdkonna organisatsioonide ja huvigruppide esindajatega. Teemavaldkondade arutelude korraldamise, osapoolte koostöö koordineerimise ja tulemuste koondamise eest vastutavad Kultuuriministeeriumi asjaomased asekantslerid ja nõunikud. Arengukava protsessi juhtimise, üldise metoodika ja arengukava koostamise toetamise eest vastutab Kultuuriministeeriumi strateegia- ja innovatsiooniosakond, sisulise koostamise eest vastutavad kunstide osakond, kultuuriväärtuste osakond ja kultuurilise mitmekesisuse osakond.

Arengukava koostamisse kaasatakse lisaks ministeeriumitele ja Riigikantseleile ka teised asjassepuutuvad asutused, valdkondlikud organisatsioonid ja muude osaliste esindajad.

Kultuur 2030 koostamiseks moodustab kultuuriminister juhtkomisjoni. Juhtkomisjon koosneb asjaomaste ministeeriumide, Riigikantselei ja huvirühmade esindajatest (sh loomeliitude esindajad) ning vähemalt 3 eksperdist. Juhtkomisjoni optimaalseks ja tulemuslikuks tööks planeeritakse komisjon suuruses maksimaalselt 15 liiget. Ministeeriumidest on plaanis kaasata 7 ministeeriumi (otsese puutumusega arengukava teemadega ning kaasamist soovinud) ning

Riigikantselei. Huvirühmadena on plaanis kaasata Eesti Linnade ja Valdade Liidu esindajad ning loomeliitude esindaja.

Juhtkomisjoni moodustamisel ja valdkonna arengu planeerimisel lähtutakse tasakaalustatuse põhimõttest. Arengukava koostamisse kaasatakse asjassepuutuvaid osalisi nii avalikust, era- kui ka kolmandast sektorist ning lähtutakse kaasamise heast tavast[14]. Valdkonna ekspertide valikul lähtutakse eelkõige valdkonna arengut mõjutavatest makrotrendidest kuid ka läbivatest fookusteemadest, sh digipööre, rohepööre, ligipääsetavus ja kättesaadavus, säästva arengu eesmärgid ja valdkonna toimetulek üleilmsete väljakutsetega. Ekspertidena näeme 3-5 eksperdi kaasamist. Eri osaliste kaasamine arengukava koostamise protsessis loob head eeldused edaspidiseks koostööks partneritega arengukava elluviimisel. Esialgse kaasamisplaani järgi kaasatakse nimetatud osapooled, kuid nimekiri võib täieneda arengukava koostamisel.

Juhtkomisjoni nõuandev roll jätkub pärast arengukava valmimist selle elluviimisel ning seirel.

Arengukava koostamise protsessi algatamisest teavitatakse avalikkust ja huvigruppe, samuti jagatakse informatsiooni Kultuuriministeeriumi kodulehe kaudu.

Kaasamiskava senise ülevaate koos uuringute ja kokkuvõtetega leiab Kultuuriministeeriumi veebilehel https://www.kul.ee/et/kultuur2030. Täiendavalt on toimunud valdkondlikud kohtumised 2020. ja ka 2021. aastal, mille kohta on täpsem informatsioon kättesaadav Kultuuriministeeriumi veebilehel https://www.kul.ee/et/kultuur2030.

Arengukavaga seatavaid eesmärke viiakse ellu vastavalt sellekohasele tegevuspõhise eelarvestamise korraldusele, arengukava elluviimist rahastatakse nii riigieelarvest kui ka Euroopa Liidu eelarvevahenditest.

[14] http://valitsus.ee/et/riigikantselei/kaasamine-ja-mojude-hindamine/kaasamise-heatava